

УДК 322.122

СКЛАДОВІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олег Подзізей

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

Резюме. Досліджено сутність ключових складових підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в умовах адміністративної та бюджетної децентралізації, розкрито їх основні характеристики. Досліджено інноваційні принципи забезпечення конкурентоспроможності ОТГ в умовах інтенсифікації економічного та технологічного розвитку. Визначено необхідність розкриття сутності організаційних елементів та практичного інструментарію забезпечення посилення інноваційної привабливості територіальних громад. Розкрито модель інструментарію формування інноваційної складової підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад, яка включає в себе аналітичне оцінювання спроможності територіальних громад до впровадження інновацій, визначення пріоритетів інноваційного розвитку територіальних громад на основі рекомендацій Європейської комісії щодо смарт-спеціалізації регіонів, реалізацію принципів земельної реформи на основі пріоритетного виділення земель під функціонування інноваційних проєктів, запровадження та застосування геоінформаційних систем для спрощення доступу до даних про функціонування ОТГ, а також упровадження в діяльність територіальних громад концепції партисипативного управління. Визначено, що комплексне застосування запропонованого інструментарію стимулювання інноваційного розвитку територіальних громад дозволить їм сформулювати плани розвитку, які стимулюватимуть підвищення рівня конкурентоспроможності ОТГ. Розглянуто специфіку загальної концепції продуктивності праці, як детермінанти проблеми регіонального розвитку та визначено проблематику її застосування, що полягає в попередній необхідності забезпечення ефективного функціонування регіонального ринку праці. Вдосконалено розуміння економічної сутності поняття «підвищення конкурентоспроможності ОТГ». Визначено, що забезпечення процесу підвищення конкурентоспроможності територіальних громад дозволить успішно досягти виконання завдань, які постають перед ними в процесі адміністративного реформування системи державного управління та бюджетної децентралізації.

Ключові слова: об'єднані територіальні громади, ефективність, конкурентоспроможність, сталий розвиток, децентралізація.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06.033

Отримано 01.10.2020

UDC 322.122

COMPONENTS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONDITIONS

Oleh Podzizei

Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

Summary. The essence of the key components of increasing the competitiveness of the united territorial communities (UTC) under the conditions of administrative and budgetary decentralization is investigated and main UTC characteristics are revealed in this paper. Innovative principles of ensuring the UTC competitiveness

under the conditions of intensification of economic and technological development are investigated. The need to reveal the essence of organizational elements and practical tools for strengthening the innovative attractiveness of territorial communities is determined. The model of tools for the formation of the innovative component of increasing the united territorial communities competitiveness of is revealed. This model includes analytical assessment of the ability of territorial communities to implement innovations, determining priorities for innovative development of territorial communities based on European Commission recommendations on smart specialization of regions, implementation of land reform principles. Based on the priority allocation of land for the implementation of innovative projects, introduction and application of geographic information systems to facilitate access to data on the UTC functioning, as well as the introduction of the concept of participatory management in the local communities activities. It is determined that the complex application of the proposed tools for promoting the innovative development of territorial communities makes it possible for them to form the development plans stimulating the increase of the UTC competitiveness level. The specifics of the general concept of labor productivity as the determinant of the regional development problem is considered and the problems of its application are determined. This is the preliminary need to ensure the effective functioning of the regional labor market. Understanding of the economic essence of «the increase of the united territorial communities competitiveness» concept is improved. It is determined that ensuring the increase of territorial communities competitiveness makes it possible to achieve successfully the tasks set before them in the process of administrative reform of the public administration system and budget decentralization.

Key words: *united territorial communities, efficiency, competitiveness, sustainability, decentralization.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06.033

Received 1.10.2020

Постановка проблеми. Важливим аспектом процесу забезпечення підвищення конкурентоспроможності територіальних громад є інноваційна складова їх розвитку. Справді, загальні принципи забезпечення конкурентоспроможності за будь-яким напрямком господарської діяльності як аксіому передбачають обов'язковість застосування інноваційних методів та моделей для забезпечення зростання конкурентної позиції відповідного суб'єкта. Технічна й технологічна досконалість дозволяє не лише пропонувати споживачам нові чи різноманітніші блага, але й сприяє зростанню інвестиційної привабливості завдяки більш ширшим можливостям з реалізації проектів. Як зазначає В. Наврузов, «в умовах високотехнологічних виробництв наявність таких факторів, як земля, капітал, трудові й природні ресурси вже не означає автоматичне отримання конкурентної переваги» [6, с. 248–249]. Отже, в умовах інтенсифікації економічного та технологічного розвитку суспільства інноваційна складова забезпечення підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) виходить на перший план за своєю значущістю в аспекті формування якісних характеристик конкурентної позиції територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення підвищення конкурентоспроможності територіальних громад широко описана в працях відомих дослідників та вчених, таких, як М. Портер [7], Г. Гамел та К. Прахалад [11], П. Кругман та М. Обстфельд [12], Р. Лукас та Е. Прескотт [13], Д. Родрік [14] та інших. Разом з тим, необхідно відзначити й значний вклад у дослідження специфіки підвищення конкурентоспроможності систем регіонального управління таких вітчизняних фахівців, як Б. Андрушків [1], І. Брикова [2], А. Гальчинський та В. Геєць [4], О. Кузьмін [5], С. Співак [8] тощо. Проте особливості поточного етапу розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні значною мірою залежать від специфіки проведення адміністративних змін та бюджетної децентралізації, що, на нашу думку, вимагає поглибленого дослідження актуальних питань забезпечення підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Метою дослідження є визначення ключових складових підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад в Україні.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: розкрити сутність інноваційної діяльності а її складових в аспекті їх впливу на забезпечення зростання конкурентної позиції територіальних громад; визначити

інструментарій формування інноваційної складової підвищення конкурентоспроможності ОТГ; розкрити та проаналізувати особливості класичного підходу до підвищення конкурентоспроможності за рахунок зростання продуктивності праці й оцінити можливості його застосування в територіальних громадах на даному етапі.

Для вирішення поставлених завдань використано методи: аналіз, синтез, логічне узагальнення, індукція, моделювання, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Необхідність виділення організаційних елементів та практичного інструментарію забезпечення посилення інноваційної привабливості територіальних громад передбачає реалізацію певних принципів їх застосування на регіональному рівні. В даному аспекті варто навести думку експертів Європейської комісії, які стверджують, що «конкурентоспроможність регіону – це здатність регіону в умовах зовнішньої конкуренції на основі ефективного використання традиційних та створення унікальних ресурсів локального розвитку стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення у довгостроковій перспективі» [9, с. 23]. Зазначимо також, що елементи адміністративно-організаційного впливу на діяльність ОТГ залежать від макроекономічної політики держави та поступово впроваджуються в життя. Свідченням цього є бюджетна та адміністративна децентралізація, адміністративна реформа з укрупнення районів, яка відбулася у 2020 році, заходи з планування спеціалізованих виробничо-продукційних кластерів у межах регіонів тощо. Крім того, варто враховувати, що питання інновацій стосуються й регіонального ринку праці, адже «наявність високого рівня освіти та кваліфікації є характеристиками не лише інженерно-технічного або управлінського персоналу, але й стосуються рядових робітників, котрі змушені працювати з технікою та обладнанням новітніх наукових досягнень» [3, с. 140].

В той же час, інструментарій конкретного впливу територіальних громад на формування та реалізацію власної інноваційної політики, що призводить до посилення їх конкурентоспроможності, на даний час недостатньо вивчені та розроблені. Тому на основі оцінки специфіки формування конкурентоспроможності ОТГ, розглянутої вище, ми можемо запропонувати наступні ключові елементи економічного та адміністративного інструментарію, який може бути застосований територіальними громадами в аспекті забезпечення зростання інноваційної складової власної політики підвищення конкурентоспроможності:

1. Аналітична оцінка спроможності територіальних громад до впровадження інновацій та можливостей щодо реалізації інноваційних проектів на їх території. Мається на увазі, що чим більш розвинутою в інноваційному плані є сама ОТГ, тим складніші проекти доступні для реалізації в якості інвестиційних програм для підвищення її конкурентоспроможності.

2. Визначення пріоритетів інноваційного розвитку територіальних громад на основі рекомендацій Європейської комісії щодо смарт-спеціалізації регіонів, яка передбачає надання пріоритетів розвитку тим проектам, які мають належний інноваційний потенціал і при цьому на території ОТГ є в наявності належні за обсягом ресурси для реалізації таких проектів.

3. Реалізація принципів земельної реформи, яка проводиться в Україні, з урахуванням необхідності пріоритетного виділення земель під реалізацію інноваційних проектів, визначених у процесі смарт-спеціалізації територіальної громади.

4. Впровадження та застосування геоінформаційних систем для спрощення доступу до даних про функціонування ОТГ для потенційних інвесторів, що підвищить оперативність оцінювання ними відповідності територіальної громади їх інвестиційним планам, а також загалом збільшить відкритість громади для бізнесу та місцевого населення.

5. Запровадження концепції партисипативного управління в діяльність територіальної громади, коли місцеве населення та інвестори будуть на паритетних умовах залучатися до розроблення та прийняття рішень щодо ключових питань розвитку ОТГ, у тому числі й щодо запровадження інноваційних елементів для підвищення її конкурентоспроможності.

Отже, узагальнюючи наведені ключові елементи запропонованого інструментарію підвищення інноваційної складової конкурентоспроможності ОТГ, можна запропонувати схему реалізації та застосування даного інструментарію в процесі планування й управління діяльністю територіальної громади (рис. 1).

Рисунок 1. Інструментарій формування інноваційної складової підвищення конкурентоспроможності ОТГ

Figure 1. Tools of the innovative component formation for UTC competitiveness increase

Таким чином, комплексне застосування запропонованих у моделі інструментів стимулювання інноваційного розвитку територіальних громад, на нашу думку, дозволить останнім сформувати такі плани розвитку, які загалом дозволять додатково підвищити рівень конкурентоспроможності ОТГ в перспективі.

Крім того, ще одним важливим елементом забезпечення підвищення конкурентоспроможності ОТГ є класичний підхід, котрий передбачає загальне підвищення продуктивності праці підприємств, що розташовані на території громади, що матиме своїм наслідком підвищення ефективності їх функціонування і, відповідно, призведе до загального зростання їх конкурентоспроможності на ринку. У свою чергу, зростання рівня конкурентоспроможності підприємств регіону матиме наслідком підвищення конкурентної позиції територіальних громад.

Такий підхід загалом є виправданим, адже його основою є висока аналітична достовірність, оскільки і планування, і фактичне обчислення динаміки продуктивності праці мають результатом конкретні натуральні та вартісні показники й при цьому ОТГ, як і окремі підприємства, мають ширші й прогнозованіші інструменти стимулювання зростання продуктивності праці, що має наслідком зрозумілішу та досконалішу політику управління цим фактором. При цьому, як зауважує І. Брикова, «на регіональному рівні

продуктивність праці залежить від низки чинників (враховуючи специфіку локального бізнес-середовища), які також впливають на рівень зайнятості. Поєднання двох показників – рівня продуктивності та зайнятості – виступає «усвідомленою конкурентоспроможністю», яка є ключовим компонентом ефективності регіонального розвитку та зростання добробуту місцевого населення» [2, с. 69–70].

Також необхідно звернути увагу на те, що загальна концепція продуктивності праці як детермінанта проблеми регіонального розвитку базується на концепції ефективної зайнятості, за умови якої і є можливим управління ефективністю діяльності підприємств, що впливатиме на рівень їхньої конкурентоспроможності. Проте на практиці більшість територіальних громад в Україні якраз відчувають проблеми із забезпеченням зайнятості місцевого населення, вирішувати які й прагнуть через впровадження на своїй території інвестиційних проєктів, у тому числі залучених зовні. На нашу думку в даному аспекті необхідно звернути увагу на «Піраміду конкурентоспроможності регіону», запропоновану Б. Гардінером, Р. Мартіном та П. Тайлером (рис. 2).

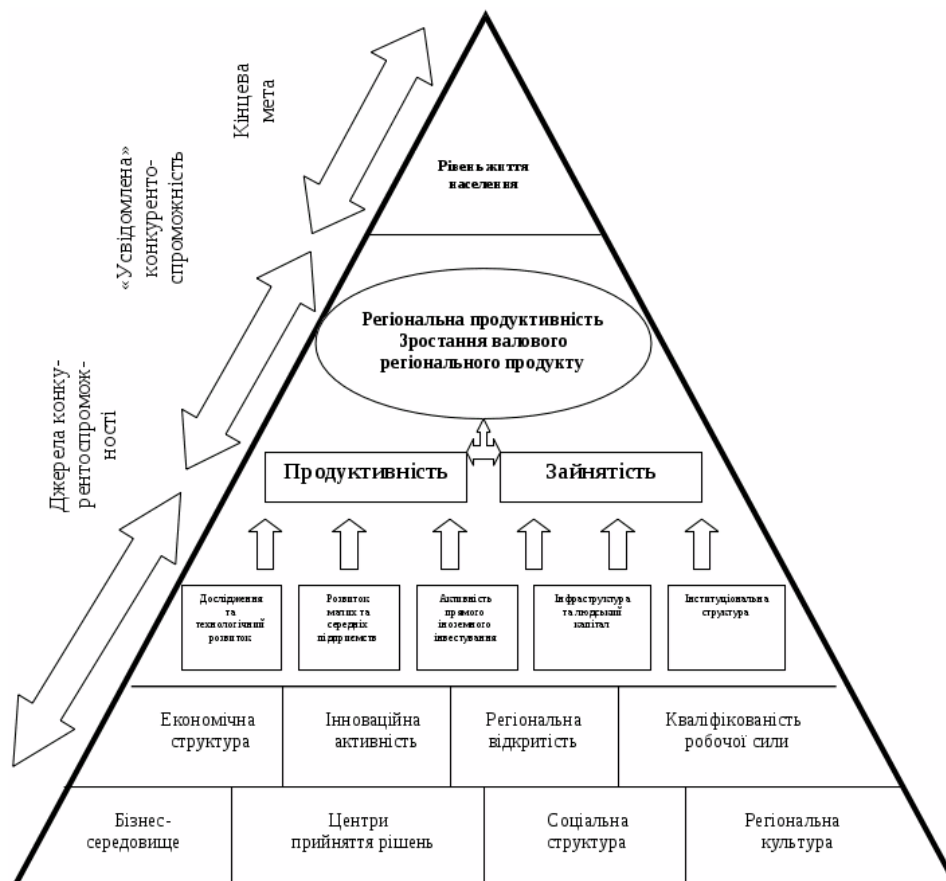

Рисунок 2. «Піраміда» конкурентоспроможності регіону

Figure 2. «Pyramid» of region competitiveness

Джерело: [10, с. 1051].

Як бачимо, запропонована модель передбачає, що усі елементи конкурентоспроможності у висхідній точці є залежними не лише від продуктивності, але й від рівня зайнятості. Тобто в такому аспекті додатковим елементом забезпечення підвищення конкурентоспроможності стає регіональний ринок праці, від ефективності

якого залежить забезпечення можливостей впливу на продуктивність праці підприємств. Використання моделей підвищення продуктивності праці для формування дієвого інструментарію регулювання конкурентоспроможності територіальних громад, на нашу думку, є недоцільним. Причиною цього є попередня потреба вирішення проблем ефективної зайнятості в ОТГ. При цьому одним із ключових завдань реформування системи місцевого самоврядування і є забезпечення цієї зайнятості. Тобто визначально територіальні громади повинні забезпечити підвищення власної конкурентоспроможності і лише на основі її зростання у них виникнуть можливості ефективного регулювання місцевого ринку праці. Тому, хоча підвищення конкурентоспроможності ОТГ на основі забезпечення зростання продуктивності праці і є ефективним, але в сучасних умовах реформування територіальних громад в Україні його застосування є обмеженим.

Висновки. Оцінивши фактори, чинники та інструментарій щодо забезпечення процесу підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад, підсумовано, що дане поняття за своєю сутністю можна визначити як сукупність потенційних можливостей територіальних громад ефективно функціонувати в умовах конкурентного середовища з урахуванням власного ресурсного забезпечення та поточного рівня економічного розвитку, що матиме наслідком зростання рівня продуктивності підприємств регіону, підвищення рівня та якості життя населення територіальної громади. Тобто безпосередньо забезпечення процесу підвищення конкурентоспроможності територіальних громад дозволить успішно досягти виконання завдань, які постають перед ними в процесі адміністративного реформування системи державного управління та бюджетної децентралізації зокрема.

Conclusion. Thus, assessing the factors and tools ensuring the united territorial communities competitiveness, we conclude that this concept in terms of its essence can be defined as a set of potential opportunities of territorial communities to function effectively in competitive environment taking into account their own resources and current level of economic development, resulting in the increase of enterprises productivity level in the region and increase the level and quality of life of the population of the territorial community. That is, directly ensuring the process of increasing the territorial communities competitiveness makes it possible to achieving the successfully tasks set before them in the process of administrative reform of public administration and budget decentralization in particular.

Список використаної літератури

1. Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Латинін М. А., Погайдак О. Б., Співак С. М. Особливості формування добровільних конкурентоспроможних об'єднань територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та перспективи моделювання процесу. Теорія та практика державного управління. 2017. №2 (57). С. 1–8.
2. Брикова І. В. Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону. Економіка та підприємство. 2005. № 15. С. 61–70.
3. Дзямулич М. І., Шматковська Т. О. Управління розвитком персоналу підприємства в умовах економічної глобалізації. Економічний форум. 2020. № 3. С. 138–142.
4. Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ: Знання України, 2002. 326 с.
5. Кузьмін О., Жеруха В. Кластери як чинник економічного розвитку підприємств і територіальних утворень. Економіка України. 2010. № 2. С. 14–23.
6. Наврузов Ю. В. Детермінанти конкурентоспроможності регіонів. Актуальні проблеми державного управління. Харків: Вид-во ХарПШ УАДУ Магістр, 2003. № 2 (16). Ч. I. С. 246–253.
7. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. Київ: Наш формат, 2020. 424 с.
8. Співак С. М. Підвищення конкурентоспроможності підприємств як основа фінансової спроможності об'єднаної територіальної громади. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 32. С. 70–77.

9. European Commission. Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union. Brussels, 1999. 248 P. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b47f2f5b-5538-4475-acac-9f0c56da62c0>.
10. Gardiner B., Martin R., Tyler P. Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. *Regional Studies*. 2004. Vol. 38. Pp. 1045–1067. <https://doi.org/10.1080/0034340042000292638>
11. Hamel Gary, Prahalad C. K. *Competing for the future*. Harvard Business Press, 1994. 348 p.
12. Krugman P. R., Obstfeld M. *International Economics: Theory and Policy*. Prentice Hall, 2008. 712 p. https://doi.org/10.1057/978-1-349-95121-5_730-2
13. Lucas R., Stokey N. L., Edward C. Prescott. *Recursive methods in economic dynamics*. Harvard University Press, 1989. 608 p. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjnrt76>
14. Rodrik, Dani. *In Search of Prosperity: Analytic Narratives on Economic Growth*. Princeton University Press, 2003. 481 p. <https://doi.org/10.1515/9781400845897>

References

1. Andrushkiv B. M., Kyrych N. B., Latynin M. A., Pogajdyk O. B., Spivak S. M. Osoblyvosti formuvannia dobrovilnyh konkurentospromozhnyh ob'ednan terytorialnyh gromad v umovah decentralizazii: problem ta perspektyvy modeliuвання процесу [Peculiarities of formation of voluntary competitive associations of territorial communities in the conditions of decentralization: problems and prospects of process modeling]. *Teoria ta praktyka derzhavnogo upravlinnua*. 2017. Vol. 2 (57). Pp. 1–8. [In Ukrainian].
2. Brykova I. V. Teoretychni osnovy mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti regionu [Theoretical foundations of international competitiveness of the region]. *Ekonomika ta pidpriemstvo*. 2005. Vol. 15. Pp. 61–70. [In Ukrainian].
3. Dziamulych M. I., Shmatkovska T. O. Upravlinnia rozvytkom personalu pidpriemstva v umovah ekonomichnoi globalizacii [Management of personnel development of the enterprise in the conditions of economic globalization]. *Ekonomichnyj forum*. 2020. Vol. 3. Pp. 138–142. [In Ukrainian].
4. Innovacijna strategija ukrajyns'kyh reform [Innovative strategy of Ukrainian reforms] / A. S. Gal'chynskyi, V. M. Geyets, A. K. Kinah, V. P. Semynozhenko. Kyiv: Znannya Ukrainy, 2002. 326 p. [In Ukrainian].
5. Kuz'min O., Zheruha V. Klastery yak chynnyk ekonomichnogo rozvytku pidpriemstv i terytorial'nyh utvoren' [Clusters as a factor of economic development of enterprises and territorial entities]. *Ekonomika Ukrainy*. 2010. Vol. 2. Pp. 14–23. [In Ukrainian].
6. Navruzov Yu. V. Determinanty konkurentospromozhnosti regioniv [Determinants of regional competitiveness]. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia*. 2003. Vol. 2(16). T. I. Pp. 246–253. [In Ukrainian].
7. Porter M. Konkurentna strategiya. Tehniki analizu galuzej i konkurentiv [Competitive strategy. Techniques of analysis of industries and competitors]. Kyiv: Nash format, 2020. 424 p. [In Ukrainian].
8. Spivak S. M. Pidvyshhennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv yak osnova finansovoi spromozhnosti obiednanoyi terytorial'noi gromady [Increasing the competitiveness of enterprises as a basis for the financial capacity of the united territorial community]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*. 2018. Vol. 32. Pp. 70–77. [In Ukrainian].
9. European Commission. Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union. Brussels, 1999. 248 P. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b47f2f5b-5538-4475-acac-9f0c56da62c0>.
10. Gardiner B., Martin R., Tyler P. Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. *Regional Studies*. 2004. Vol. 38. Pp. 1045–1067. <https://doi.org/10.1080/0034340042000292638>
11. Hamel Gary, Prahalad C. K. *Competing for the future*. Harvard Business Press, 1994. 348 p.
12. Krugman P. R., Obstfeld M. *International Economics: Theory and Policy*. Prentice Hall, 2008. 712 p. https://doi.org/10.1057/978-1-349-95121-5_730-2
13. Lucas R., Stokey N. L., Edward C. Prescott. *Recursive methods in economic dynamics*. Harvard University Press, 1989. 608 p. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjnrt76>
14. Rodrik, Dani. *In Search of Prosperity: Analytic Narratives on Economic Growth*. Princeton University Press, 2003. 481 p. <https://doi.org/10.1515/9781400845897>